

A Winkler Emléküléshez április 26—27-én kétnapos gyógyszerészeti tudományos ülésszak kapcsolódott, melyen öt szekció (gyógyszeranalitika, gyógyszer-technológia, gyógynövénykutatás, gyógyszerkutatás, biológia) keretében 76 rövid, 10—15 perces előadás számolt be magyar és külföldi kutatók legújabb tudományos eredményeiről.

A Winkler Centenáriumon 179 külföldi szakember is részt vett és közülük tizen-négyen tartottak előadást. *C. Wilson* professzor (Belfast), a „Talanta” c. nemzetközi analitikai kémiai folyóirat szerkesztője, ezt az alkalmat használta fel arra, hogy a „Talanta” Winkler születésének 100. évfordulójára megjelentetett magyar számát a Magyar Tudományos Akadémiaának átadja.

Az egyetemi ifjúság a Centenárium alkalmából ugyancsak Winkler emlékülést tartott az egyetemen, a Winkler Lajos technikum pedig összszel rendez ünnepi ülést.

A hazai és külföldi szakemberek nagy elismeréssel nyilatkoztak a Centenárium alkalmából megjelent Winkler Albumról és a „Gyógyszerészet” Winkler-számáról, amely elsősorban Winkler gyógyszerészeti vonatkozású írásaiból tartalmazott rendkívül színes összeállítást.

A Winkler Centenárium előadásai igen látogatottak voltak, az ünnepélyes megnyitón — amelyen az ifjúság virággal köszöntötte Winkler Lajos özvegyét —, kb. 800-an vettek részt, a Winkler Emlékülésen kb. 500, a szekcióelőadásokon átlagosan 300—450 volt a hallgatók száma.

BAYER ISTVÁN

Műszaki nyelvi tanácskozás

1963. május 28—29-én a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztálya a Műszaki Tudományok Osztályával közösen kétnapos műszaki nyelvi tanácskozást rendezett az Akadémia felolvasó termében. A tanácskozásnak az első napon 150—200, a második napon 80—100 résztvevője volt, köztük több akadémikus, egyetemi oktatók, kutatóintézetek, vállalatok és könyvkiadók dolgozói stb. Hogy ez a tanácskozás mennyire fontos és időszerű volt, azt ez a sokoldalú és nagy érdeklődés már önmagában is jól megmutatta.

A tanácskozás fő előadását *Verő József* akadémikus tartotta „A magyar műszaki terminológia” címmel. Bemutatta műszaki terminológiánk jelenlegi állapotát, végigpillantott szakszótárainkon és a használatos szakmai szójegyzékeken, megvizsgálta a bírálta a szaklapok, szakkönyvek és szakfordítások nyelvét a műszóhasználat és a fogalmazás szempontjából, s kijelölte az elvégzendő feladatokat. Értékes javaslatainak legtöbbször a tanácskozás határozataiba is belekerült.

Verő akadémikus referátumát nyolc kisebb előadás követte. *Lőrincze Lajos*, a nyelvészeti tudományok kandidátusa „A műszaki szövegek nyelvhelyességi kérdései” címmel a *termelésfeljutás, élelmszerkíszerelés, alutáplált, bekerülési ár-főle* szaknyelvi divatszavakat és fűrészságokat állította pellengérré. *Korach Mór* akadémikus „A köznyelv és a műszaki tudományos nyelvek kapcsolata” című előadásában a szónyelv, a matematikai nyelv és a grafikai nyelv összefüggései-

ről, továbbá egy egységes nemzetközi műszaki tudományos nyelv megteremtésének a szükségességéről beszélt, s annak a véleményének adott kifejezést, hogy e célra az eszperantó a legalkalmasabb. *Varga József*, a műszaki tudományok doktora azt a kérdést vizsgálta, hogy mikor kell magyarítani a műszaki nyelv szavait és kifejezéseit, mikor nem. Előadásának címe: „Műszaki nyelvünk nemzetközi és nemzeti vonásai”. *Grétsy László*, a nyelvészeti tudományok kandidátusa „Lehetőségeink és kötelességeink a szaknyelvek kutatásában” címmel a következő években ránk váró terminológiai munka megszervezéséről s szervezeti feltételeiről tartott előadást. *Nagy Ernő*, az Országos Műszaki Könyvtár lektorátusának vezetője „A szakfordítások nyelvi problémái”-ről, ezen belül főleg a fordítói munka főbb fázisairól, a jó fordítás követelményeiről s a szakfordítások terminológiai és nyelvi hibáiról beszélt. *Kismarty Lóránd*, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság főosztályvezetője „A kiadók szerepe a műszaki nyelv egységesítésében” című előadásában a szakkiadványok terminológiai és fogalmazási hibáira, továbbá a hibák megelőzésének módjaira hívta fel a figyelmet. *Endrei Walter* textilmérnök, tudományos kutató „A műszóalkotás szempontjai régen és most” című előadásában az idegen szakmai fogalmak magyar megnevezésének lehetséges módjait vázolta. *Kovalovszky Miklós* tudományos kutató „A műszavak nyelvünk rendszerében” címmel számos szaknyelvi példával azt mutatta be, hogy a műszóalkotás, főleg

a szóképzés útján hogyan gazdagíthatjuk ma is a szaknyelveket.

E futólagos adatfelforolás után hadd szóljunk néhány szót arról is, hogy miért volt szükség tulajdonképpen erre a konferenciára. Válaszképpen idézek egy-két mondatot a Magyar Tudományos Akadémia alelnökének, *Ligeti Lajos* akadémikusnak elnöki megnyitójából: „A második világháború óta szédületes iramban indultak fejlődésnek a műszaki tudományok. E fejlődés nyomában hatalmasan felduzzadt a műszaki terminológia is, telve ellentmondással, kétértelműséggel... számos esetben ugyanazt a műszót merőben más értelemben használják az egyik üzemben, mint a másikban. Közismert dolog, hogy e rendezetlenség nemegyszer milyen súlyos anyagi kárt okoz. A konferenciának nem utolsósorban az a feladata, hogy ezen a téren rendet teremtsen, és a szocialista tudomány eszközeivel segítségével siessen a szocialista termelésnek.”

Tucatnyi példát idézhethetnénk arra, hogy a terminológia ellentmondásából, fonák-ságaiból mennyi baj, kellemetlenség származik. *Varga József*, a műszaki tudományok doktora pl. elmondotta a tanácskozáson, hogy hazánkban a hidrodinamikus elven működő szivattyúk megnevezésére az *örvényshivattyú* kifejezés használatos, a Szovjetunióban viszont az *örvényshivattyúnak* megfelelő orosz elnevezésén egészen másfajta szivattyút értenek. Persze nem is csak a műszaki nyelv „produkál” ilyen meghökkenítő, félreértésre alkalmat adó példákat, hanem szinte minden tudományágnak, iparágának, szakmának, szakterületnek a nyelvében, sajátos szókinésében bukkanunk hasonlókra.

A megértési nehézségek, félreértések azonban nemcsak egy-egy műszó jelentésének tisztázatlanságából származhatnak, hanem abból is, hogy nem ismerjük eléggé a szavak összefüzésének, a fogalmazásnak, a szórendnek stb. a szabályait. A hivatalos rendeleteknek, gyártmányelőírásoknak, szakkikkeknek a szövegén gyakran nem azért akadunk fenn, mert egy-egy szakkifejezésüket nem értjük, hanem azért, mert az egész mondatnak, szövegrésznek nyakatekert, papiros ízű, terjengős a nyelvezete, a stílusa, kifacimodott a logikája. A tanácskozáson erről, a műszaki szövegek nyelvhelyességi kérdéseiről külön is sok szó esett.

A tanácskozásnak természetesen nemcsak az volt a célja, hogy a résztvevők tárgyilagos képet rajzoljanak és kapjanak a szaknyelvek mai állapotáról, hanem — mint a megvitatott és elfogadott határozatok szövegének bevezető sorában olvasható — az is, „hogy a tanácskozás

nyomán a Magyar Tudományos Akadémia irányításával szervezett formában is megindulhasson nálunk a szaknyelvek kutatása s a különféle szakterületek terminológiájának összehangolása és rendezése”. Ez óriási feladat, éppen ezért nem is valószínű, hogy egyik napról — vagy akár egyik évről — a másikra, kitérnünk azonban mégsem szabad előle, s még csak nem is halogathatjuk a tervszerű munka megkezdését. Ennek megfelelően a határozatok a következőkben jelölték ki az előttünk álló feladatokat:

1. Javasoljuk a Magyar Tudományos Akadémia Elnökségének, hogy a Nyelvtudományi Intézetnek, a Budapesti Műszaki Egyetem Idegen Nyelvi Lektorátusának, a Szabványügyi Hivatalnak és egyik-másik kiadónak a dolgozóiból szervezzen egy csekély létszámú, 5—6 személyből álló kutatócsoportot, esetleg egy már meglévő akadémiai kutatóintézethez kapcsolható terminológiai osztályt. Ezt a csoportot vagy osztályt bízva meg a terminológiai kutatások kellő elméleti megalapozásával (tehát egy egységes nemzetközi nyelv, pl. az eszperantó használhatóságának vizsgálatával, a szakterületeknek a terminológiai munka igényeihez mért felparcellálásával stb.), egy központi terminológiai adattár létrehozásával, a gyakorlati terminológiai munka szervezésével, irányításával, részben végzésével, valamint a szakszövegek nyelvhelyességi vizsgálatával. A tanácskozás előadójának, hozzászólójának és résztvevőinek határozott véleményük, hogy ennek a tudományágnak a rendszeres művelése, továbbá ennek a rendkívüli gyakorlati jelentőségű munkának az elvégzése egy ilyen irányító csoport nélkül teljesen lehetetlen.

2. Javasoljuk az Elnökségnek, hogy a Magyar Tudományos Akadémia a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségével s az egyetemekkel együttműködve az akadémiai kutatócsoport, illetőleg az osztály által elkészítendő részletes tervzet alapján s a kutatócsoport segítségével hozzon létre eleinte főleg műszaki, később általában szakmai terminológiai bizottságokat, s bízva meg őket szűkebb szakterületük szakszókinésének összeállításával s rendezésével. A rendezés főbb fázisai: az illető szakterületekre vonatkozó szakszótárak és szabványok anyagának átvizsgálása; a szakszóanyag ki egészítése, megrostálása, egységesítése, s azon műszavak esetében, amelyek a szaknyelv és a köznyelv határán állnak, tehát az élő beszédbbe is könnyen bekerülhetnek, esetenként magyarítása is. A terminológiai bizottságok az általuk elfogadott szakszavak helyesírásának rögzítése vé-

gett esetenként lépjenek érintkezésbe a Magyar Tudományos Akadémia elnökségi helyesírási bizottságával. A terminológiai bizottságok működését a kutatócsoport segíti, s egyben irányítja is. Arról, hogy a különféle intézmények (vállalatok, kutatóintézetek, szakmai egyesületek) kötelekében már jelenleg is működő vagy ezután megalakuló terminológiai munkacsoportok is bekapcsolódhassanak a létrehozandó központi terminológiai hálózat munkájába, szintén a kutatócsoport gondoskodik.

3. Javasoljuk az Elnökségnek, hogy a sazkzőkincs rendezésének, egységesítésének elősegítésére hozzon létre egy két-havonként, esetleg negyedévenként megjelenő terminológiai folyóiratot, lehetőleg a megalakítandó kutatócsoport szerkesztésében. Ennek a folyóiratnak egyrészt a terminológiai bizottságok és a kutatócsoport munkájáról kell tájékoztatnia olvasóit, másrészt terminológiai vonatkozású tanulmányokat, műszóhasználattal kapcsolatos közleményeket, vitacikkeket kell tartalmaznia, harmadrészt a bizottságok által elfogadott szóanyagot kell rendszeresen közölnie, végül pedig a sazkzővegek fogalmazási, stílári vétségeit kell tollhegyre tűznie.

4. Javasoljuk az Elnökségnek, hogy szorgalmazza a néhány éve megindult Műszaki Ertelmező Szótár sorozat további füzetének megjelentetését, majd pedig — ha a megalakítandó terminológiai bizottságok mind szakmai, mind nyelvi szempontból alaposan átnézték — összesített kiadását.

5. Javasoljuk a sazkfolyóiratok, főleg a MTE SZ-lapok szerkesztőinek, hogy lapjukban rendszeresen közöljenek terminológiai és nyelvhelyességi tárgyú cikkeket, indítsanak nyelvművelő rovatot, időnként akár hirdessenek pályázatot egy-egy új szakmai fogalom megjelölésére, az év legjobban, legvilágosabban megírt tanulmányáért járó díj elnyerésére stb. De ezenkívül igen nagy hasznára lenne a sazkembereknek az a népszerű nyelvművelő folyóirat is, amelynek terve már évekkal ezelőtt felmerült, megvalósítására azonban mindmáig nem került sor.

6. Javasoljuk a kiadóknak, főleg a műszaki és általában a szakmai tárgyú könyveket, folyóiratokat is gondozó kiadóknak, ezenkívül pedig a Magyar Szabványügyi Hivatalnak, hogy sazkkiadványaiikat

vessék alá minél gondosabb nyelvi lektorálásnak, lehetőleg sazkképzett nyelvész bevonásával. Igen hasznos volna, ha a Műszaki Könyvkiadó tervezett időszaki kiadványa, a Műszaki Nyelvőr megszületne, s más kiadók dolgozóihoz, a szerkesztőkhöz, lektorokhoz, sazkfordítókhöz is eljutna. Hasonlóképpen nagyon hasznos lenne, ha a jövőben a közép- és felsőfokú iskolák számára készült tankönyvek és jegyzetek is az eddiginél sokkal alaposabb nyelvi lektorálásban részesülnének.

7. Javasoljuk a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének, hogy siettesse az intézetben készülő, nem nyelvész sazkembereknek szóló nyelvhelyességi sazkönyvnek, a „Sza knyelvi kaluzz”-nak a megjelenését. Fontos, hogy ez a bőséges példaanyagot tartalmazó, gyakorlati célú könyv minél előbb eljusson a sazkírók kezébe.

8. Hogy a jövő sazkembereinek anyanyelvi képzettségét minél magasabb színvonalra emeljük, javasoljuk az egyetemek és főiskolák, valamint a felsőfokú technikumok vezetőinek, hogy a hallgatók tanulmányi eredményébe valamiképpen számítsák bele anyanyelvi felkészültségüket is. Erre a felvételi vizsgán, a hallgatók számára legtöbb helyen kötelező idegen nyelvi vizsgán, vagy esetleg külön nyelvművelő kollégium keretében, egyaránt nyílik mód. Ez az utóbbi különösen a tanári gyakorlatot folytató sazkemberek számára fontos, ezért pl. a Budapesti Műszaki Egyetem mérnöktanári sazkán mindenképpen szükségesnek tartjuk egy „Anyanyelvi ismeretek”-féle tantárgy bevezetését. Ugyancsak a jövő sazkembereinek anyanyelvi képzése érdekében rendkívül fontosnak tartjuk, hogy az új középiskolai tantervek készítői teremtsék meg a szükséges feltételeket a középiskolák, különösen pedig a középfokú sazkiskolák tanulóinak megfelelő anyanyelvi képzéséhez.

9. Javasoljuk a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának, valamint a Műszaki Tudományok Osztályának, hogy a műszaki nyelvi tanácskozás gazdag, s a terminológiai kutatásokhoz számos szempontot adó anyagát nyomtatásban is tegye közzé.

GRÉTSY LÁSZLÓ

A szovjet büntetőjog problémái a kommunizmus építésének korszakában

A leningrádi egyetem jogtudományi kara, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Állam- és Jogtudományi Inté-

zete és az Össz-Szövetségi Jogtudományi Intézet közös rendezésében ez év május 14—18. között büntetőjogi tudományos